

ČESKÁ REPUBLIKA

N Á L E Z

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Zdeňka Kühna, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatele **A. G.**, t. č. Věznice Valdice, zastoupeného Mgr. Jakubem Drábkem, advokátem, sídlem Nezamyslova 423/13, Praha 2 – Nusle, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2025 č. j. 6 Tdo 1118/2024-1030, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. července 2024 č. j. 7 To 49/2024-959 a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2024 sp. zn. 6 T 3/2024, za účasti **Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Praze**, jako účastníků řízení, a **Nejvyššího státního zastupitelství, Vrchního státního zastupitelství v Praze a Krajského státního zastupitelství v Praze**, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. **Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2025 č. j. 6 Tdo 1118/2024-1030, usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 23. července 2024 č. j. 7 To 49/2024-959 a rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2024 sp. zn. 6 T 3/2024, byla porušena základní práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a byly porušeny zásady *nullum crimen sine lege* podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod a presumpce neviny podle čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.**
- II. **Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2025 č. j. 6 Tdo 1118/2024-1030, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. července 2024 č. j. 7 To 49/2024-959 a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 4. dubna 2024 sp. zn. 6 T 3/2024 se ruší.**

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho práva ústavně zaručená v čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) sp. zn. 6 T 3/2024 se podává, že krajský soud napadeným rozsudkem uznal stěžovatele vinným zvláště závažným zločinem vraždy podle § 140 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, a uložil mu trest odnětí svobody v trvání devíti let, pro jehož výkon jej zařadil do věznice se zvýšenou ostrahou. Dále mu podle § 70 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku stanovil trest propadnutí věci, a to kuchyňského nože, a podle § 80 odst. 1 a 2 trestního zákoníku uložil trest vyhoštění z České republiky na dobu deseti let. Dále mu podle § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, uložil zaplatit na náhradě škody poškozené Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky částku 497 861 Kč s úrokem z prodlení a poškozenému A. A. (jedná se o pseudonym) (dále jen „poškozený“) na náhradě nemajetkové újmy částku 442 118 Kč s úroky z prodlení a podle § 229 odst. 1 trestního řádu poškozeného se zbytkem uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Uvedeného zvláště závažného zločinu se stěžovatel podle závěrů krajského soudu dopustil tím, že v přesně nezjištěné době mezi 2:52 hodin a 3:37 hodin dne 10. 6. 2023 v ubytovacím zařízení, v reakci na předchozí fyzický střet s poškozeným, který stěžovatele napadl kopem a úderem pěstí do obličeje, a poté se vzájemně bili rukama, uchopil stěžovatel kuchyňský nůž s čepelí dlouhou 19,5 cm a s úmyslem usmrtit poškozeného jej opakovaně velkou silou bodal do krku a hrudníku, čímž mu způsobil zejména hlubokou bodnořeznou ránu na levé ploše krku zasahující k páteři s bodným poraněním krčního svalu, zevní hrdelní žíly, dolního pólu průušní žlázy a levého zvratného nervu, dále dvě bodné rány vpředu na hrudníku a jednu bodnořeznou ránu vzadu na hrudníku s proniknutím vzduchu do hrudní dutiny, přičemž nadměrné krevní ztráty z poraněné hrdelní žíly bezprostředně ohrožovaly život poškozeného a jeho úmrtí bylo odvráceno včasným lékařským zákrokem. Tím došlo u poškozeného k následkům projevujícím se centrální poruchou řeči a částečným ochrnutím pravé poloviny těla trvajícím v době rozhodnutí soudu.

3. Stěžovatelovo odvolání Vrchní soud v Praze (dále jen „vrchní soud“) napadeným usnesením podle § 256 trestního řádu jako nedůvodné zamítl.

4. Nejvyšší soud rovněž napadeným usnesením odmítl dovolání stěžovatele podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu jako zjevně neopodstatněné.

II.

Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel namítá, že jeho odsouzení pro zvlášť závažný zločin vraždy ve stadiu pokusu spočívá na nedostatečně zjištěném skutkovém stavu a jeho neústavním právním hodnocení.

6. Podle stěžovatele se orgány činné v trestním řízení odmítly zabývat zraněním, která sám utrpěl v důsledku potyčky s poškozeným i dalšími osobami, zejména svědkem M. K., a od samého začátku pracovaly s konstrukcí pokusu zvlášť závažného zločinu vraždy, aniž by jen připustily možnost uplatnění příznivější skutkové podstaty s ohledem na důkazní situaci. Má za to, že orgány činné v přípravném řízení nepostupovaly v souladu se zásadou objasňování okolností svědčících jak proti němu, tak v jeho prospěch. Poukazuje, že jej označily jako viníka již v přípravném řízení, přičemž nebyly náležitě prověřovány důkazy a okolnosti zeslabující jeho vinu. Vytýká, že orgány činné v trestním řízení odmítly doplnit dokazování o další důkazy navržené stěžovatelem tak, aby byl náležitě zjištěn skutkový stav věci, a stíhaly jej podle prvotního dojmu, aniž by vzaly v potaz možnost jiného průběhu události.

7. Stěžovatel brojí proti závěrům obecných soudů, že inkriminovaný skutek nemohl být kvalifikován jako trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a trestního zákoníku. Zdůrazňuje, že šlo o potyčku mezi dvěma, možná třemi obyvateli ubytovny, při níž použil nůž proti útočníkovi, přičemž byl sám zraněn a utrpěl i otřes mozku. Tyto skutečnosti měly vést orgány samotné k závěru o jeho obraně před útokem poškozeného.

8. Stěžovatel poukazuje na rozpory ve výpovědích svědků K. a T. K. a poškozeného, které podle něj zůstaly až do konce řízení před obecnými soudy nevyjasněny a přehlíženy. Zpochybňuje postup krajského soudu, který sice provedl obsáhlé dokazování, ale pokračoval v přístupu převzatém z přípravného řízení, kdy obhajobě nebyla věnována pozornost podle očekávatelných standardů soudní praxe. Namítá, že ačkoli k tomu neexistovaly skutkové ani právní důvody, byl uznán vinným pokusem vraždy, byť vše nasvědčovalo spíše ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky (§ 146a trestního zákoníku).

9. Stěžovatel odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2018 sp. zn. II. ÚS 387/18 (N 138/90 SbNU 259), podle něhož musí soud důvody odchýlení se od předchozí judikatury řádně a přesvědčivě vysvětlit, jinak porušuje princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí a ochranu legitimního očekávání účastníků. Vytýká, že na ustálenou rozhodovací praxi poukazoval po celou dobu trestního řízení, přesto soudy jeho procesní obranu nereflektovaly a vůbec se neřídily uvedeným nálezem.

10. Podle stěžovatele obecné soudy nedržely zásadu presumpce neviny a z ní se odvíjejícího pravidla *in dubio pro reo*, když posuzovaly situaci typu „tvrzení proti tvrzení“. Zdůrazňuje, že skutkový stav popisoval jinak než svědci K. a K., přičemž ani tito dva svědci nepopsali skutkový děj stejným způsobem a lišil se i popis samotného poškozeného. Vytýká, že soudy nepostupovaly obzvláště pečlivě a obezřetně při hodnocení těchto výpovědí a nevyjasnily rozpory, jak to požaduje judikatura Ústavního soudu, například nález ze dne 22. 6. 2016 sp. zn. I. ÚS 520/16 (N 119/81 SbNU 853).

11. Stěžovatel zpochybňuje skutková zjištění obecných soudů jako extrémně rozporná s provedenými důkazy. Poukazuje na znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie, který určil hladinu alkoholu v krvi stěžovatele v době skutku v rozmezí s horní hranicí 1,92 g/kg, což se blíží stavu těžké opilosti (od 2,0 g/kg alkoholu v krvi), přičemž tato skutečnost měla být zohledněna ve znaleckém posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinická psychologie (zpracovatel prof. MUDr. Jiří Raboch, DrSc.), což se však nestalo.

12. Stěžovatel zdůrazňuje zdravotní dokumentaci, podle níž byla na jeho těle mimo jiné zjištěna poranění hlavy. Namítá, že byl ošetřen ve Fakultní nemocnici Bulovka a dále léčen ve věznici, přičemž z fotografií je patrné značné krvácení. Poukazuje na to, že byl razantně napaden dvěma výrazně mladšími a silnějšími útočníky, a to poškozeným a svědkem K.. Jeho zranění nebyla přes uplatněné námitky zohledněna.

13. Stěžovatel se vymezuje proti závěru obecných soudů, že ukončil své jednání vůči poškozenému v důsledku zásahu svědků K. a K.. Uvádí, že poškozený z pokoje odešel, resp. odběhl, takže nikdo nikoho „neodtrhával“ ani se mezi ně nestavěl. Namítá, že z toho nelze usuzovat na úmysl dokončit jednání, tedy např. zabít poškozeného.

14. Stěžovatel poukazuje na posudek znalkyně MUDr. Markéty Kulvajtové (obor zdravotnictví, odvětví soudní lékařství), podle níž na krk poškozeného směřovaly dvě rány, z nichž druhá byla povrchní řezná rána, která by sama o sobě neměla takový důsledek jako bodnořezná rána. Namítá, že ani z tohoto zjištění není možné dovodit úmysl usmrtit poškozeného. Zdůrazňuje, že znalkyně ve svém posudku připouští možnost, že zranění mohlo vzniknout i tak, jak popsal on sám, tj. že klečel s nožem v ruce a nad ním stál poškozený, přičemž „šermoval“ nožem směrem k poškozenému ve snaze bránit se útokům. Poukazuje na odpověď znalkyně na otázku č. 4, podle níž jsou řezné rány levé ruky poškozeného svým charakterem typické pro obranu proti útoku ostrým nástrojem.

15. Stěžovatel dále vytýká, že ve výčtu podkladů použitých znalci k posudku chybí protokol o rekonstrukci a videozáznam o tomto úkonu, takže skutečnosti plynoucí z těchto důkazů nebyly znalci známy. Soudní znalci připustili otřes mozku jako možný důsledek kombinace vlivu alkoholu, silného afektu a úderů do hlavy, přičemž okolnost, že nebyl diagnostikován při lékařském ošetření, neznamená, že ho neutrpěl. Poukazuje, že ve vazbě trpěl příznaky odpovídajícími otřesu mozku, rovněž zmateností po skutku a neschopností si vše vybavit. Podle závěrů znalců jeho rozpoznávací schopnosti byly zachovány, ale ovládací schopnosti byly vlivem opilosti a afektu sníženy až podstatně, přičemž alkohol a afekt měly vliv na jeho jednání tak, že oslabily jeho kontrolní mechanismy. Znalec prof. MUDr. Jiří Raboch, DrSc. při hlavním líčení dne 8. 3. 2024 připustil, že ve stresové situaci nemusel cíleně mířit na nějakou část těla, a uvedl, že probuzení fyzickým útokem je faktorem podporujícím rozvoj afektu, který mohl být velmi silný.

16. Stěžovatel se vymezuje proti nerespektování judikatury Ústavního soudu k procesním situacím, kdy lze na základě výsledků dokazování dospět k několika skutkovým verzím. Odkazuje na nálezy ze dne 10. 7. 2014 sp. zn. III. ÚS 888/14 (N 140/74 SbNU 185) a ze dne 6. 3. 2020 sp. zn. II. ÚS 2929/18 (N 42/99 SbNU 49), podle nichž podstatou pravidla *in dubio pro reo* je, že přetrvávají-li po provedeném

dokazování důvodné pochybnosti o existenci relevantních skutkových okolností (např. ve vztahu ke skutku, osobě pachatele nebo zavinění), jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, orgány činné v trestním řízení jsou povinny rozhodnout ve prospěch obviněného.

17. Stěžovatel připomíná vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství k dovolání, které v podstatě dalo obhajobě za pravdu a přisvědčilo její argumentaci. Toto vyjádření připustilo extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy, jde-li o původ jeho zranění, a konstatovalo, že útok poškozeného musel být relativně razantní. Poukazuje na to, že Nejvyšší státní zastupitelství navrholo, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení vrchního soudu, protože právní kvalifikace (zvláště závažný zločin vraždy ve stadiu pokusu) není přiléhavá. Vytýká, že přestože obě procesní strany požadovaly v zásadě shodné řešení, Nejvyšší soud se meritem vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství nezabýval a dovolání odmítl.

18. Stěžovatel odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2004 sp. zn. I. ÚS 55/04 (N 114/34 SbNU 187), podle nějž se dovolací řízení nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu a rozhodovací praxe nesmí narušovat ústavní zásadu rovnosti účastníků řízení. Vytýká, že výklad dovolacích důvodů Nejvyšším soudem, který se odmítl zabývat procesními vadami řízení bez ohledu na jejich závažnost, stojí mimo ústavní rámec a je nepředvídatelný.

19. Závěrem se stěžovatel vyslovuje, že porušení ústavně zaručených práv shledává v nerespektování ustálené judikatury a právní teorie. Tvrdí, že orgány činné v trestním řízení, zejména soudy, přijaly v jeho věci vadná rozhodnutí. Podle stěžovatele vše začalo již v přípravném řízení, kdy policejní orgán přijal první náhled na věc a v průběhu celého řízení jej odmítal změnit. Zpochybňuje, že přestože se nabízelo celou věc posoudit z hlediska nutné obrany nebo tzv. privilegovaných skutkových podstat, orgány činné v trestním řízení i obecné soudy to neakceptovaly. Namítá, že ačkoliv soudy uvádějí, že uvažovaly o příznivější kvalifikaci, nakonec k ní nedospěly, což neodůvodnily řádně.

III.

Procesní předpoklady projednání návrhu

20. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

21. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení.

22. Nejvyšší soud ve vyjádření konstatoval, že ústavní stížnost je koncipována obdobným způsobem jako dovolání, přičemž její převážná část je s textem dovolání téměř doslovně shodná. Stěžovatel již v dovolání prezentoval obsáhlé teoretické výklady převzaté z judikatury a odborné literatury, které pak jen velmi volně a povšechně vztahoval k projednávané věci. Odkázal proto na odůvodnění svého usnesení. K námitce nepředvídatelnosti rozhodnutí uvedl, že stěžovatel byl od počátku stíhán pro skutek kvalifikovaný jako pokus zvláště závažného zločinu vraždy, takže posouzení jeho jednání orgány činnými v trestním řízení pro něj nebylo překvapivé. Stěžovatel si protiřečí, pokud na jedné straně toto od počátku konstantní právní posouzení kritizuje a na druhé straně v něm spatřuje porušení práva na spravedlivý proces. Okolnost, že orgány činné v trestním řízení již od počátku kvalifikovaly jednání jako pokus vraždy, nikoli jako ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, sama o sobě nijak nevypovídá o tom, že v řízení nebyly prověřovány příznivější skutkové verze. Možností posouzení skutku jako jednání v nutné obraně nebo jako zločinu zabití se podrobně zabýval krajský soud i vrchní soud. Konstatoval, že nelze přisvědčit obecnému tvrzení stěžovatele, podle něhož se orgány činné v trestním řízení nezabývaly okolnostmi a důkazy svědčícími v jeho prospěch. Podle Nejvyššího soudu nebylo možné bez dalšího vyhovět dovolání za situace, kdy se Nejvyšší státní zastupitelství k jeho argumentaci přiklonilo. Takový požadavek z trestního řádu ani z principů ovládajících trestní řízení nevyplývá, přičemž Nejvyšší soud je povinen přezkoumávat správnost napadeného rozhodnutí v rámci mantinelů daných zejména vymezením dovolacích důvodů, nikoli rozhodovat na základě souhlasných stanovisek procesních stran. Nejvyššímu státnímu zástupci přísluší právo podat dovolání také ve prospěch obviněného, což se v posuzované věci nestalo. Za těchto okolností by se mělo Nejvyšší státní zastupitelství v řízení o dovolání vyjádřit pouze k obsahu podaného dovolání, nikoli však jeho text dotvářet a argumentaci rozšiřovat o další námitky. Závěrem Nejvyšší soud navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl nebo zamítl.

23. Vrchní soud ve vyjádření konstatoval, že ústavní stížnost představuje pokračování obhajoby stěžovatele způsobem, který již uplatnil před obecnými soudy, přičemž v žádném stupni nebyl úspěšný. Uvedl, že v podstatě jde o právní posouzení věci, přičemž všemi námitkami se příslušné soudy již zabývaly, a to též z hlediska eventuálního porušení základních práv a svobod stěžovatele. Zdůraznil, že zejména krajský soud tak učinil s mnoha odkazy na stávající judikaturu, přičemž vrchní soud jeho závěry přezkoumal, a to i v oblasti ústavněprávní, aniž by zjistil nedostatky. Připomněl větu z usnesení Nejvyššího soudu, podle které: „Stručně vyjádřeno, teoretický elaborát dovolatele byl vypracován bez jakéhokoli vztažení k projednávanému případu.“, a uvedl, že ústavní stížnost navozuje zcela obdobnou situaci. Dále vrchní soud vyslovil pochybnosti k obhajobě, která takřka výlučně argumentuje rozhodnutími Ústavního soudu, protože vždy jde z jedné strany o záležitost přísně individuální, ale z druhé strany o záležitost zcela obecnou, která se zdaleka ne vždy dá aplikovat na jiný případ. Posléze vrchní soud uvedl, že Ústavní soud není nadán pravomocí rozhodovat o tom, zda jde o ten který či jiný trestný čin, ale pouze o tom, zda při svém způsobu rozhodnutí orgány činné v trestním řízení neporušily ústavněprávní rámec případu. V závěru zcela odkázal na ústavní stížností napadená rozhodnutí.

24. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že text podané ústavní stížnosti se v podstatě shoduje s uplatněnou obhajobou, kterou stěžovatel neustále opakuje, avšak obecné soudy se s ní již vypořádaly. Konstatoval, že stěžovatel pouze nově odkazuje na vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, který však buď zcela nepochopil závěry o skutkovém stavu, ke kterým krajský soud dospěl, případně tyto závěry dezinterpretuje. Vyslovil, že se s tímto vyjádřením neztotožňuje.

25. Nejvyšší státní zastupitelství ve svém vyjádření uvedlo, že ačkoliv nikoliv všechny výhrady prezentované stěžovatelem jsou důvodné, v konečném důsledku lze s názorem stěžovatele, podle něhož došlo k zásahu do jeho základních práv a svobod, souhlasit. Konstatovalo existenci extrémních vnitřních rozporů přezkoumávaných rozhodnutí, které se týkají počátku konfliktu a okolností vzniku poranění stěžovatele, jeho závažnosti a s tím souvisejících otázek. Zdůraznilo, že ačkoliv podle obecnými soudy učiněných skutkových zjištění byl spící stěžovatel na počátku incidentu fyzicky napaden silně opilým poškozeným, a to kopem do obličeje a úderem pěstí do obličeje, soudy odmítly obhajobu v této části s tím, že napadení nemohlo být nějak mimořádně zraňující, a že poranění stěžovateli pravděpodobněji způsobili zasahující svědci.

26. Nejvyšší státní zastupitelství se vyslovilo, že z právního hlediska je bez jakékoliv diskuze, že útok kopem a úderem pěstí do obličeje člověka, který spí, respektive vstává z lůžka, představuje velice silnou agresi, která by pohnula psychikou každé průměrné osoby. Vytкло, že pravděpodobnostní závěr soudů, podle něhož spíše než poškozený způsobili stěžovateli zjištěná poranění zasahující svědci, je bezpředmětný, neboť pro takový závěr neskýtá provedené dokazování žádný bezpečný podklad. Absence důkazního podkladu způsobuje existenci zjevného rozporu mezi obsahem provedených důkazů a učiněnými skutkovými zjištěními. Zdůraznilo, že neobsahují-li provedené důkazy podklad pro bezpečné konstatování, že poranění způsobili stěžovateli svědci, je takový závěr soudů extrémně rozporný a současně to implikuje, že je nutno vycházet ze stanoviska, že původcem poranění stěžovatele je poškozený. Je zřejmé, že útok poškozeného musel být relativně razantní nejen vzhledem ke vzniklým poraněním, ale též s ohledem na stav, v jakém se v momentu napadení stěžovatel nacházel – ležel v posteli a spal, agresi nemohl očekávat a připravit se na ni, musela v něm tedy vyvolat šok, úlek, zmatek, a to jeho reakci nepochybně velmi ovlivnilo.

27. Podle Nejvyššího státního zastupitelství bylo jednání stěžovatele nesprávně právně kvalifikováno jako pokus zločinu vraždy, přičemž soudy pochybily tím, že odmítly obhajobu stěžovatele tvrdícího, že jeho jednání doprovázely privilegující, omluvitelné okolnosti. Uvedlo, že s ohledem na subjektivní prvek jednání by nešlo o ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, jak žádá stěžovatel, nýbrž o zločin zabití ve stadiu pokusu. Zdůraznilo, že soudy omluvitelný prvek v chování stěžovatele neviděly zejména proto, že jejich rozhodnutí trpí extrémním rozporem.

28. K procesním vadám dovolacího řízení uvedlo, že Nejvyšší soud porušil právo na spravedlivý proces tím, když k tíži stěžovatele odmítl věcně reagovat na vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, které v konečném důsledku vyznělo ve stěžovatelův prospěch. Konstatovalo, že výhrada stěžovatele, podle které Nejvyšší soud k jeho tíži vyjádření záměrně opomenul, odpovídá realitě. Vytкло, že tvrzení Nejvyššího soudu, podle něhož mířilo vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství daleko nad rámec obsahu stěžovatelova dovolání, neodpovídá skutečnosti.

Uvedlo, že státní zástupce pouze podtrhl argumentaci, která tvořila hlavní argumentační linii obhajoby po celou dobu řízení, a shledal-li státní zástupce extrémní rozpory namítané stěžovatelem, nikterak nepřekročil rámec podaného dovolání. Za rozporné s právem stěžovatele na spravedlivý proces označilo též konstatování Nejvyššího soudu, podle něhož nemůže vůbec věcně reagovat na obsah vyjádření státního zástupce k dovolání stěžovatele, neboť nebylo podáno dovolání nejvyšším státním zástupcem. Bylo by v rozporu s ústavně zakotvenou rolí státního zastupitelství, jestliže by státní zástupce ve vyjádření k dovolání vědomě opomenul upozornit na vadu zakládající zásah do základních práv dovolatele jen proto, že sám dovolatel takovou vadu nevytkl. Zdůraznilo, že není ve veřejném zájmu mlčky akceptovat neústavnost soudního rozhodnutí.

29. V závěru vyjádření Nejvyšší státní zastupitelství navrholo, aby Ústavní soud vyslovil porušení ústavně zaručených práv stěžovatele podle čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny a napadená rozhodnutí zrušil.

30. Podle Vrchního státního zastupitelství v Praze (dále jen „vrchní státní zastupitelství“) obsahuje ústavní stížnost obšírné teoretické výklady vztahující se zejména k zásadě presumpce nevinny, dále ke skutkovým podstatám trestného činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, trestného činu zabítí, k institutu nutné obrany a putativní nutné obrany, a vyslovilo názor, že konkrétní argumenty vyjádřené v ústavní stížnosti jsou opakováním námitek, které stěžovatel uplatnil v trestním řízení. Konstatovalo, že všemi relevantními námitkami stěžovatele se obecné soudy zabývaly a vypořádaly se s nimi věcně správným způsobem. Neshledalo žádné skutečnosti, které nasvědčují porušení práva stěžovatele na obhajobu ani dalších ústavně zaručených práv a svobod.

31. Krajské státní zastupitelství v Praze ve vyjádření dalo najevo nesouhlas s tvrzeními stěžovatele. Podle jeho názoru byla rozhodnutí obecných soudů předvídatelná a nijak se neodchýlila od předchozí judikatury v obdobných trestních věcech. Zdůraznilo, že důvody takových rozhodnutí zpochybňovaných stěžovatelem byly srozumitelně a přesvědčivě vyloženy. Konstatovalo, že právní kvalifikace zjištěného jednání stěžovatele je naprosto přiléhavá a soudy v rozhodnutích vyložily, proč nebylo možné použít jinou, pro stěžovatele příznivější, kvalifikaci. Vyslovilo, že zmíněnými rozhodnutími nebyl porušen ani princip presumpce nevinny akcentovaný stěžovatelem. Dále uvedlo, že mezi stanoviskem Nejvyššího státního zastupitelství obsaženým ve vyjádření k dovolání a provedenými důkazy existuje flagrantní rozpor, který výstižně komentoval v odůvodnění rozhodnutí Nejvyšší soud. Navrhlo, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

32. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků řízení stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel v replice setrvává na argumentaci, kterou uplatnil v ústavní stížnosti. Plně se ztotožňuje s vyjádřením Nejvyššího státního zastupitelství, které identifikovalo klíčová pochybení obecných soudů dosahující ústavněprávní intenzity, a to jak v rovině hmotněprávní (skutková zjištění a právní kvalifikace), tak v rovině procesní (postup Nejvyššího soudu v dovolacím řízení). Stěžovatel naopak zásadně nesouhlasí s vyjádřením vrchního státního zastupitelství, které bagatelizuje jeho námitky tvrzením, že jde o pouhé opakování obhajoby. Toto tvrzení je v přímém rozporu s analýzou Nejvyššího státního zastupitelství. Vrchní státní zastupitelství ignoruje konkrétní vady řízení popsané v ústavní stížnosti a potvrzené Nejvyšším státním zastupitelstvím, zejména

nepřípustné spekulace soudů o vzniku zranění stěžovatele a přepjatý formalismus Nejvyššího soudu.

33. Stěžovatel zdůrazňuje tři pochybení obecných soudů. Zaprvé, porušení pravidla *in dubio pro reo* a existenci extrémních rozporů, kdy soudy bez důkazního podkladu spekulovaly, že zranění stěžovatele (zlomenina očníce, fraktura nosních kůstek) byla způsobena zasahujícími svědky, nikoliv poškozeným při prvotním útoku na spícího stěžovatele. Soudy měly aplikovat pravidlo *in dubio pro reo* a vycházet z toho, že původcem zranění byl poškozený, což by znamenalo razantní útok vyvolávající šok a zmatek. Bagatelizace tohoto útoku vedla k porušení práva na spravedlivý proces. Zadruhé, stěžovatel vytýká nesprávnou právní kvalifikaci vyplývající z vadných skutkových zjištění, kdy soudy nesprávně posoudily duševní stav stěžovatele a odmítly existenci omluvitelných okolností a silného rozrušení. Stěžovatel se ztotožňuje s názorem Nejvyššího státního zastupitelství, že jeho jednání nemělo být kvalifikováno jako pokus vraždy podle § 140 odst. 1 trestního zákoníku. Odsouzení za delikt, jehož znaky jednání nenaplní, představuje porušení principu *nullum crimen sine lege*. Zatřetí, stěžovatel dovozuje přepjatý formalismus Nejvyššího soudu, který odmítl věcně reagovat na vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství vyznívající ve prospěch stěžovatele. Nejvyšší soud nesprávně argumentoval, že státní zástupce překročil rámec dovolání, ačkoliv stěžovatel existenci omluvitelných okolností konzistentně namítal. Tento postoj je v rozporu s povinností soudů poskytovat ochranu základním právům a představuje *denegatio iustitiae* (odmítnutí spravedlnosti).

34. S ohledem na jednoznačné stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství, které potvrzuje závažná pochybení dosahující ústavněprávní dimenze, stěžovatel setrvává na ústavní stížnosti v plném rozsahu a navrhuje zrušení všech napadených rozhodnutí.

V.

Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

35. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřazen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [např. nález ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

V. A. Obecná východiska

V. A. 1. Přezkumná pravomoc Ústavního soudu v oblasti procesu dokazování a princip presumpce nevinny

36. Z hlediska procesněprávního musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že se skutek, který je předmětem obžaloby, stal, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páchání podílela [srov. náleze ze dne 27. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 4266/16 (N 52/84 SbNU 603)]. Tyto skutečnosti mohou být zjišťovány a ověřovány pouze způsobem respektujícím pravidla spravedlivého procesu.

37. Jak Ústavní soud ustáleně ve své rozhodovací praxi uvádí, procesy dokazování a ustalování skutkového stavu činěného na jeho podkladě jsou v trestním řízení ovládány zásadou volného hodnocení důkazů. Ta je projevem důvěry v moc soudní a jedním z garantů její nezávislosti. Zákon ani Ústava nepředepisují soudu, jaký důkazní prostředek má k prokázání které skutečnosti zvolit [srov. náleze ze dne 6. 8. 2008 sp. zn. II. ÚS 881/08 (N 137/50 SbNU 211)] a jakou důkazní sílu má jednotlivým důkazům připsat [např. usnesení ze dne 13. 3. 2014 sp. zn. III. ÚS 859/13 (U 4/72 SbNU 575)], přičemž soud je oprávněn a zároveň povinen hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, a to jak jednotlivě, tak ve vzájemné souvislosti [srov. nálezy ze dne 24. 11. 2005 sp. zn. I. ÚS 455/05 (N 210/39 SbNU 239) či ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. I. ÚS 1677/13 (N 195/75 SbNU 197)]. Už i jen odvolací soud může do volného hodnocení důkazů soudem nalézacím zasáhnout jen výjimečně, přičemž svůj postup musí velmi pečlivě odůvodnit [nálezy ze dne 13. 1. 1999 sp. zn. II. ÚS 282/97 (N 5/13 SbNU 33) nebo ze dne 7. 9. 2009 sp. zn. I. ÚS 1922/09 (N 196/54 SbNU 411)].

38. Proces dokazování však nestojí zcela mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu. Ten ve své rozhodovací praxi definoval výjimky, v nichž může mimořádně proti procesu dokazování a ustálení skutkového stavu před obecnými soudy zasáhnout. Může tak učinit v případech, jestliže skutková zjištění nevyplývají z provedených důkazů, případně je-li mezi skutkovými zjištěními a právními závěry extrémní nesoulad či jejich zdánlivý nesoulad není řádně odůvodněn [např. odkazovaný náleze sp. zn. III. ÚS 888/14, dále nálezy ze dne 9. 2. 1998 sp. zn. IV. ÚS 418/97 (N 18/10 SbNU 119) nebo ze dne 2. 3. 2004 sp. zn. I. ÚS 180/03 (N 32/32 SbNU 293)], jestliže byly důkazy hodnoceny zjevně svévolně [srov. náleze ze dne 19. 3. 2009 sp. zn. III. ÚS 1104/08 (N 65/52 SbNU 635)], odpovědnost za výsledek dokazování byla fakticky přenesena na soudního znalce [nálezy ze dne 30. 4. 2007 sp. zn. III. ÚS 299/06 (N 73/45 SbNU 149) nebo ze dne 17. 5. 2007 sp. zn. IV. ÚS 260/05 (N 86/45 SbNU 259)] či jestliže na základě provedených důkazů nelze nejvyšším stupněm jistoty uzavřít, že obviněný se dopustil jednání kladeného mu za vinu [srov. náleze ze dne 11. 3. 2010 sp. zn. II. ÚS 226/06 (N 48/56 SbNU 521) a judikaturu v něm uváděnou], přičemž však jednotlivé nesrovnalosti či mezery ve skutkových zjištěních nutně tento stupeň jistoty nenarušují [např. usnesení ze dne 18. 3. 2004 sp. zn. II. ÚS 593/02 (U 14/32 SbNU 539)]. Dalšími výjimkami jsou případy, v nichž závěry dokazování nejsou přesvědčivé, logicky a úplně odůvodněny v závislosti na druhu rozhodnutí [např. nálezy sp. zn. II. ÚS 226/06, ze dne 13. 7. 2000 sp. zn. III. ÚS 464/99 (N 109/19 SbNU 63), ze dne 31. 1. 2002 sp. zn. III. ÚS 532/01 (N 10/25 SbNU 69), ze dne 9. 6. 2003 sp. zn. IV. ÚS 10/02 (N 84/30 SbNU 287) či ze dne 21. 7. 2004 sp. zn. I. ÚS 639/03 (N 102/34 SbNU 79)], předmětem dokazování nebyl skutek, jímž byl obviněný nakonec shledán vinným [náleze ze dne 25. 4. 2005 sp. zn. I. ÚS 125/04 (N 88/37 SbNU 195)], případně v nichž dokazování bylo

provedeno jednostranně v neprospěch obviněného [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 464/99 či ze dne 22. 12. 2004 sp. zn. II. ÚS 372/03 (N 196/35 SbNU 569)] nebo ve zcela nedostatečném rozsahu [např. nálezy ze dne 4. 3. 1998 sp. zn. I. ÚS 394/97 (N 28/10 SbNU 179)], případně obviněný neměl možnost účinně reagovat na změnu náhledu obecných soudů na právní kvalifikaci [srov. usnesení ze dne 30. 11. 1998 sp. zn. IV. ÚS 106/98 (U 72/12 SbNU 537)].

39. K právu na soudní ochranu a právu na spravedlivý proces patří i princip presumpce nevin, podle kterého je každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, považován za nevinného, dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla vyslovena jeho vina (čl. 40 odst. 2 Listiny, čl. 6 odst. 2 Úmluvy, § 2 odst. 2 trestního řádu). Ústavní soud se opakovaně vyjádřil, že princip presumpce nevin a z něj vyplývající pravidlo *in dubio pro reo* vyžadují, aby to byl stát, kdo v trestním řízení nese důkazní břemeno, a tudíž i povinnost prokázat jednotlivci s jistotou mimo rozumnou pochybnost, že spáchal trestný čin, z něhož je obviněn (§ 2 odst. 5 trestního řádu). Jinak řečeno, v duchu těchto principů je to stát, kdo je povinen prokázat obviněnému vinu, a ne obviněný, kdo je povinen prokázat svou nevinu [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2929/18]. Z pravidla *in dubio pro reo* plyne, že pokud není v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obžalovaného [srov. nálezy ze dne 15. 8. 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/08 (N 144/50 SbNU 269), ze dne 19. 7. 2016 sp. zn. III. ÚS 1073/15 (N 130/82 SbNU 137) a další]. Ani vysoký stupeň podezření přitom sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Jak již bylo uvedeno výše, trestní řízení vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“. Uplatnění zásady presumpce nevin a z ní vyvozeného pravidla *in dubio pro reo* je tedy namístě, pokud soud po vyhodnocení všech v úvahu přicházejících důkazů dospěje k závěru, že není možné se jednoznačně přiklonit k žádné ze skupiny odporujících si důkazů, takže zůstávají pochybnosti o tom, jak se skutkový děj odehrál [srov. nálezy ze dne 26. 11. 2009 sp. zn. III. ÚS 2042/08 (N 247/55 SbNU 377), ze dne 24. 9. 2019 sp. zn. II. ÚS 698/19 (N 164/96 SbNU 112) či ze dne 8. 2. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2718/21 (N 16/110 SbNU 142)].

40. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) uvedené shrnuje slovy, že zásada presumpce nevin a z ní plynoucí pravidlo *in dubio pro reo* vyžadují, aby soudci „nevycházeli z předem pojatého přesvědčení, že obžalovaný spáchal čin, který je mu kladen za vinu, aby důkazní břemeno spočívalo na obžalobě a aby případné pochybnosti byly využity ve prospěch obžalovaného“ (srov. rozsudek ESLP ze dne 28. 11. 2002 ve věci *Lavents v. Litva*, stížnost č. 58442/00, § 125 a 126; rozsudek ESLP ze dne 24. 7. 2008 ve věci *Melich a Beck v. Česká republika*, stížnost č. 35450/04, § 49). Jestliže soudy těmito požadavkům nedostojí, poruší stěžovatelova práva podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

V. A. 2. Ústavní pravidlo *nullum crimen sine lege* a naplnění znaků tzv. privilegovaných skutkových podstat trestných činů zabíjení podle § 141 trestního

zákoníku a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a trestního zákoníku.

41. Právní stát zajišťuje ochranu základních práv a svobod soudní mocí. Z myšlenky právního státu vychází i celé pojetí trestního řízení, kterým dochází k významnému zásahu do základních práv a života jednotlivce. Takový zásah musí mít dostatečně silné ospravedlnění. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu z hlediska materiálně právního musí zakázané jednání představovat dostatečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a jeho jednotlivé znaky musí být jednoznačně stanoveny zákonem.

42. Podle čl. 39 Listiny „[j]en zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit“. Toto ustanovení na ústavní úrovni zakotvuje zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*.

43. Má-li být odsuzující rozsudek souladný s čl. 39 Listiny, z jeho odůvodnění musí být patrné, že bylo prokázáno naplnění všech znaků trestného činu [srov. nálezy ze dne 25. 11. 2003 sp. zn. I. ÚS 558/01 (N 136/31 SbNU 205), ze dne 18. 11. 2008 sp. zn. II. ÚS 254/08 (N 197/51 SbNU 393), ze dne 21. 9. 2017 sp. zn. I. ÚS 1038/17 (N 177/86 SbNU 819), bod 18., ze dne 10. 2. 2021 sp. zn. II. ÚS 1762/20 (N 28/104 SbNU 344)].

44. Stěžovatel dovozuje, že obecné soudy se dopustily vady v rovině právní kvalifikace, která představuje porušení principu *nullum crimen sine lege* (čl. 39 Listiny), neboť jeho jednání nevykazuje znaky trestného činu, pro který byl odsouzen, tj. nejde o pokus zvlášť závažného zločinu vraždy podle § 21 odst. 1 k § 140 odst. 1 trestního zákoníku.

45. Ústavní soud v nálezu ze dne 18. 9. 2012 sp. zn. III. ÚS 3395/10 (N 158/66 SbNU 357) podal ústavně konformní výklad privilegovaných skutkových podstat zabití podle § 141 trestního zákoníku a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a trestního zákoníku, resp. dvou alternativně stanovených privilegujících okolností, jež spočívají buď v silném rozrušení způsobeném strachem, úlekem, zmatkem nebo jiným omluvitelným hnutím mysli, nebo ve zvláštní pohnutce, kdy pachatel úmyslně usmrtí jinou osobu v důsledku jejího předchozího zavrženého jednání (tzv. provokace).

46. Ústavní soud v bodě 38. tohoto nálezu konstatoval, že při aplikaci těchto privilegovaných skutkových podstat je třeba rozlišovat dva okruhy případů:

a) situace, kdy pachatel reaguje na příkoří ze strany poškozeného s časovým odstupem, typicky po předchozím uvážení; v těchto případech lze použití privilegované skutkové podstaty připustit jen tehdy, pokud jednání poškozeného bylo z hlediska etických měřítek společnosti mimořádně zlé, zraňující a pro druhé ponižující nebo hrozící jim způsobit závažnou újmu na jejich právech (opakované závažné fyzické napadání, mučení, domácí násilí, různé druhy šikany, útisk, vydírání atd.);

b) jinak je třeba posuzovat případy, kdy pachatel reaguje bezprostředně na nevyprovokovaný závažný fyzický útok pozdějšího poškozeného, který se svou intenzitou vymyká běžné potyčce (při níž její účastníci zjevně nehodlají způsobit jeden druhému závažnější újmu). Jde o reakci na takový útok, který je podle obecných měřítek

vnímán jako surový, bolestivý, citelně ohrožující fyzickou integritu napadeného (zejména silné údery a kopy do oblasti hlavy a jiných citlivých částí těla). Jestliže napadená osoba v bezprostřední reakci na takový útok, pod dojmem otřesu z přestálého útoku, překročí meze nutné obrany a útočníka usmrtí nebo mu ublíží na zdraví, přichází v úvahu aplikace privilegovaných skutkových podstat trestných činů podle § 141 odst. 1 a podle § 146a trestního zákoníku, která umožňuje nikoli beztrestnost, ale pouze mírnější postih excesů z nutné obrany. Kritériem tu je sociálně a eticky odůvodnitelná shovívavost vůči pachateli, který se trestného činu dopustil v excessu z nutné obrany. Pachatel, který za těchto okolností překročil meze nutné obrany, mohl jednat pod dojmem otřesu z přestálého útoku.

47. Podle komentářové literatury [Šámal, Pavel. § 141 (Zabití). In: Šámal, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1901 až 1904] z hlediska privilegovaného posuzování musí silné rozrušení pachatele pocházet ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli. Na druhé straně nestačí, aby se usmrcujícího jednání pachatel dopustil jen ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli, ale takový podnět musí vždy způsobit stav silného rozrušení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019 sp. zn. 3 Tdo 1138/2019). Tato omluvitelná hnutí mysli musí navazovat na podněty mimořádné intenzity a závažnosti, neboť musí vyvolat silné rozrušení (např. u strachu půjde o vystupňovanou obavu o svůj život nebo o život blízkých osob, popř. o jinou vážnou újmu na zdraví). Takovým podnětem proto zásadně nemůže být např. krádež majetku pachatele, byť již k ní došlo v minulosti vícekrát (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2010 sp. zn. 7 Tdo 793/2010, R 14/2011, ze dne 25. 8. 2010 sp. zn. 7 Tdo 793/2010, TR NS 68/2010-T 1317 a ze dne 14. 6. 2018 sp. zn. 6 Tdo 652/2018).

48. Z téhož komentáře vyplývá, že strach může při překročení mezí nutné obrany nebo krajní nouze vyplývat z útoku nebo přímo hrozícího nebezpečí, které jsou s těmito okolnostmi vylučujícími protiprávnost spojeny. Jestliže pachatel fyzicky napadl osobu, která na něj před tím násilím zaútočila, ze strachu před jejím dalším útokem a přitom přestoupil podmínky nutné obrany podle § 29 trestního zákoníku (dopustil se excesu), může spáchat trestný čin zabití podle § 141 trestního zákoníku. Může jít o překročení mezí nutné obrany nebo krajní nouze, např. v situacích, v nichž pachatel z důvodu vážné obavy o svůj život v důsledku útoku jiného člověka či v důsledku přímo hrozícího nebezpečí v silném rozrušení, jež u něho proto nastalo, úmyslně usmrtil člověka, přestože již útok skončil nebo nebezpečí pominulo, anebo u nutné obrany se bránil způsobem zcela zjevně nepřiměřeným způsobu útoku, a proto nebyla splněna podmínka, že obrana nesmí být takovému způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřená (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2016 sp. zn. 4 Tdo 1465/2016 či nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3395/10).

49. Obdobné závěry se podávají rovněž z další odborné literatury a jí citované judikatury [srov. Ščerba, Filip. § 141 (Zabití). In: Ščerba, Filip a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2025, marg. č. 5 až 17. Dostupné na beck-online.cz.; Fremr, Robert § 141 (Zabití). In: Drašík, Antonín – Fremr, Robert – Durdík, Tomáš – Růžička, Miroslav – Sotolář, Alexander a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. (Systém ASPI). Wolters Kluwer. ASPI_ID KO40_2009CZ. Dostupné z: www.aspi.cz.]

V. B. Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

50. Ústavní soud na základě podané ústavní stížnosti přezkoumal řízení, které jí předcházelo, a se zřetelem k výše citovanému dospěl k závěru, že obecné soudy v posuzované věci při hodnocení důkazů nezohlednily všechny podstatné okolnosti případu a dopustily se pochybení tak závažných, že odůvodňují kasační zásah Ústavního soudu.

51. V nyní posuzované věci předkládal stěžovatel orgánům činným v trestním řízení na svou obhajobu od samého počátku trestního řízení svou skutkovou verzi případu, z níž dovozoval, že on sám byl prvotně fyzicky napaden (pozdějším) poškozeným a že jeho reakce na toto napadení byla nanejvýše trestným činem ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a trestního zákoníku. Obecné soudy však obhajobu stěžovatele neakceptovaly a v konečném důsledku se přiklonily ke zcela jiné skutkové verzi inkriminované události, kterou právně kvalifikovaly jako zvlášť závažný zločin vraždy ve stadiu pokusu. Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy vyhodnotily shromážděné důkazy extrémně vadně, že se jim nepodařilo vyvrátit obhajobu stěžovatele a že svůj závěr o vině zvlášť závažným zločinem vraždy ve stadiu pokusu nepřesvědčivě a rozporně odůvodnily.

52. Významné pro náležité rozhodnutí o vině je již posouzení počátečního stavu, předcházejícího celému incidentu. Krajský soud v bodě 44. odůvodnění rozsudku konstatoval, že: „*V daném případě bylo prokázáno, že silně opilý poškozený obžalovaného obtěžoval, provokoval jej nadávkami, v noci jej vzbudil, házel po něm matraci, na kterou pak poškozený naskakoval, a nakonec poškozený obžalovaného fyzicky napadl, když jej kopl do obličeje, v okamžiku, kdy obžalovaný vstával z postele a když obžalovaný vstal, udeřil jej pěstí do obličeje.*“ Vrchní soud v bodě 21. odůvodnění usnesení konstatoval, že poté, co několik hodin před inkriminovaným skutkem proběhl konflikt mezi stěžovatelem a poškozeným (kdy stěžovatel pronásledoval poškozeného s nožem, který mu odebrali svědci, aniž by byl někdo ze zúčastněných zraněn), se „*situace vyvíjela dále*“, přičemž „*ani poškozený nebyl nečinný*“, a „*vyvrcholila vlastně tím, že poškozený v pokoji č. 2 napadl obžalovaného ležícího v posteli, házel na něj matraci a skákal na něm*“. U stěžovatele byla zjištěna zlomenina spodiny očníce, fraktura nosních kůstek a krvácení do čelistní dutiny.

53. Obecné soudy však tuto situaci hodnotily způsobem, který vyznívá zcela v neprospěch stěžovatele, a to ve dvou rovinách.

54. Zaprvé, krajský soud konstatoval, že „*vzhledem k průběhu potyčky a chování obžalovaného je mnohem pravděpodobnější, že obžalovanému tato poranění způsobili svědci K. a K., kteří přiznali, že obžalovaného udeřili a také jej kopli do hlavy*“.

55. Vrchní soud v bodě 21. usnesení konstatoval, že „*naprosto není důvod*“ nevěřit výpovědím svědků K. a K., kteří „*doznávají i aktivitu poškozeného, jakož i to, že obžalovaného nakonec zpacifikovali i za použití úderů a kopů*“. Podle vrchního soudu „*není tedy nic divného na tom, že obžalovaný byl zraněn, a není nikterak potvrzeno, že by mu zranění způsobil poškozený, event. výlučně poškozený*“.

56. Obecné soudy současně považovaly za prokázané, že poškozený obžalovaného fyzicky napadl, když jej kopl do obličeje, v okamžiku, kdy obžalovaný vstával z postele a když obžalovaný vstal, udeřil jej pěstí do obličeje. Nejvyšší soud v bodě 25. odůvodnění

usnesení připomenul zjištění krajského soudu, podle kterých poškozený na stěžovatele nejprve házel matrací, na kterou skákal, a do hlavy jej kopl až ve chvíli, kdy se stěžovatel snažil vstát, a následovala pěstní potyčka.

57. Ústavní soud již připomenul, že ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok, neboť trestní řízení vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“.

58. Tvrzení krajského soudu, že „*poškozený obžalovaného fyzicky napadl, když jej kopl do obličeje, v okamžiku, kdy obžalovaný vstával z postele a když obžalovaný vstal, udeřil jej pěstí do obličeje*“, přesto je „*mnohem pravděpodobnější*“ vznik zranění až v závěru incidentu jednáním svědků, tento důkazní standard nenaplnuje, což je určující z hlediska uplatnění zásady presumpce nevinu a z ní vyvozeného pravidla *in dubio pro reo*.

59. Vrchní soud konstatováním, že „*není nikterak potvrzeno, že by mu zranění způsobil poškozený, event. výlučně poškozený*“, rovněž toto pravidlo nedoceníl.

60. Zadruhé, obecné soudy bagatelizovaly závažnost následků útoku poškozeného proti stěžovateli. Krajský soud v bodě 44. rozsudku uvedl: „*Dle názoru soudu se nejedná o podněty mimořádné intenzity a závažnosti, ale naopak o podněty spíše běžné, odpovídající konfliktu v obdobném typu ubytovacího zařízení. Jedinou výjimkou je snad pouze mimořádně dlouhá doba, po kterou poškozený obžalovaného obtěžoval. Fyzické napadení ale zjevně nemohlo být nějak mimořádně zraňující, kdy obžalovaný i po nakopnutí byl schopen vstát z postele a po ráně pěstí se efektivně bránil útoku ze strany poškozeného, a to nejprve taktéž ranami pěstí a poté, co nožem napadl poškozeného, napadal i svědka K., který společně se svědkem K. měl potíže s tím, aby obžalovaného zpacifikoval, jak popsal i svědek B.. Obžalovaný tedy nemohl být útokem poškozeného nějak citelně poraněn. U obžalovaného byla sice zjištěna zlomenina spodiny očné, fraktura nosních kůstek a krvácení do čelistní dutiny, avšak to nejsou nijak závažná poranění.*“

61. Obecné soudy tím v podstatě argumentují, že i kdyby shora popsaná „mnohem pravděpodobnější“ verze, že stěžovateli zranění (zcela či převážně) způsobili svědci, nebyla správná, ve skutečnosti šlo „o podněty spíše běžné“, nikoli o „nějak citelná“, „mimořádně zraňující“ ani „závažná“ poranění, a tedy nemohla být relevantní z hlediska tzv. privilegujících okolností podle § 141 a 146a trestního zákoníku.

62. Pro použití takových hodnotících úsudků by obecné soudy musely mít podklad ve shromážděných důkazech. V této trestní věci však nelze ze žádných důkazních prostředků uplatněné hodnocení dovodit.

63. Jak Ústavní soud konstatoval kupříkladu v nálezu ze dne 15. 3. 2012 sp. zn. III. ÚS 1330/11 (N 54/64 SbNU 673), obecným soudům nepřisluší nahrazovat důkaz znaleckým posudkem „posouzením“ vlastním, což na druhé straně není v kolizi s požadavkem, aby trestní soudce měl alespoň elementární znalosti těch disciplín, které se nejčastěji ve znalectví uplatňují, jako je kriminalistika, soudní lékařství, soudní psychiatrie a soudní psychologie (srov. Musil, Jan: *Hodnocení znaleckého posudku*. Kriminalistika. roč. 2010, č. 3, dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni->

znaleckeho-posudku.aspx), a ani nezabývá soudce odpovědnosti za vedení soudního řízení (viz Dwyer, Déirdre: *The Judicial Assessment of Expert Evidence*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2008, str. 197). Rovněž z hledisek ústavněprávních (vymezených výše k principům tzv. spravedlivého procesu) se uplatní i závěr vyslovený Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 2. 4. 2001 sp. zn. 22 Cdo 1599/99, podle kterého posoudí-li soud sám skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí, aniž ohledně těchto skutečností provedl znalecké dokazování, jde o vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, přičemž není podstatné, že případně příslušnými odbornými znalostmi disponuje (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2010 sp. zn. 8 Tdo 1474/2009).

64. V průběhu trestního řízení bylo opatřeno několik znaleckých posudků, nicméně ze žádné jejich interpretace nevyplývá, že zlomenina spodiny očnice, fraktura nosních kůstek a krvácení do čelistní dutiny jsou „spíše běžné podněty“, „nijak závažná poranění“, resp. stěžovatel nemohl být „citelně poraněn“.

65. Hodnocení závažnosti zranění, které uplatnil krajský soud, nepodporuje ani znalecký posudek prof. MUDr. Jiřího Rabocha, DrSc., podle kterého stěžovatel jednal ve zlobném afektu, přičemž náhlé vzbuzení podporuje rozvoj afektu (tzv. expresivní agrese). Uvedený znalec se v hlavním líčení (procesní spis, č. l. 766, p. v.) vyslovil, že je-li pravdou, že stěžovatel ležel na zemi a dva muži do něj kopali, mohl mít obavy o svůj život. Z tohoto vyjádření však nevyplývá, že stěžovatel by neměl obavu o život nebo z jiné vážné újmy na zdraví (tj. nešlo o rozrušení ze strachu, úleku či zmatku), jestliže sice místo na zemi, ležel na posteli, přičemž – jak nakonec zjistil krajský soud – poškozený jej v noci (ke konfliktu došlo „v přesně nezjištěné době mezi 2:52 hodin a 3:37 hodin“) vzbudil, házel po něm matraci, na kterou pak poškozený naskakoval, a nakonec poškozený stěžovatele fyzicky napadl, když jej kopl do obličeje, v okamžiku, kdy stěžovatel vstával z postele, a když stěžovatel vstal, udeřil jej pěstí do obličeje. Znalec přitom uvedl, že ovládací schopnosti stěžovatele byly vlivem opilosti a afektu sníženy až podstatně, avšak nebyly zcela vymizelé.

66. Nejvyšší soud kupříkladu v usnesení ze dne 15. 10. 2014 sp. zn. 5 Tdo 864/2014 konstatoval, že pokud obviněný podle znalkyně jednal ve hněvném afektu, je zřejmé, že ten bývá obvykle spušten jednáním druhé osoby. Ovšem naše platné trestní právo je postaveno na zásadě, že každý je povinen se ovládat, zvládnout své afekty, především pak afekty zlosti, které vedou ke kriminálním deliktům, pokud jdou zvladatelné, a není-li toho schopen nikoli z patických důvodů, pak musí nést odpovědnost za své jednání v plném rozsahu. V nyní posuzované věci však nelze přehlížet ani to, jakým protiprávním a násilným jednáním poškozeného byl dovozovaný zlobný afekt vyvolán. Ostatně i vrchní soud v bodě 21. svého usnesení uvedl, že: „poškozený v pokoji č. 2 napadl obžalovaného ležícího v posteli, házel na něj matraci a skákal na něm“, což „vedlo celkem k přirozenému rozezlení (afektu) obžalovaného (...)“.

67. Závěr obecných soudů, že stěžovatel utrpěl „nijak závažná“, resp. nikoliv „nějak citelná“ poranění, a proto nenaplnil privilegovanou skutkovou podstatu, není opřen o žádný důkaz. Jediné, na čem tento závěr stojí, je skutková verze, která je v příkrém rozporu s pravidlem *in dubio pro reo*. Není tedy jasné, proč obecné soudy uzavřely, že stěžovatel nemohl jednat v rozrušení a v afektu, a tak tím naplnit jednu z privilegovaných skutkových podstat, byť dosud provedené dokazování takovou kvalifikaci nevylučuje.

Nelze *a priori* bez speciálních odborných znalostí z oblasti medicíny, kterými obecné soudy ani Ústavní soud přirozeně nedisponují, vyloučit, že kombinace obou mechanismů a individuálního prahu bolesti mohla vést k tomu, že stěžovatel byl schopen se okamžitě po útoku poškozeného bránit, přestože utrpěl poranění (zlomeninu očníce, frakturu nosních kůstek a další).

68. Obecné soudy přitom právě na uvedených okolnostech (tj. „nijak citelné“ povaze poranění spočívajících ve zlomenině spodiny očníce, fraktuře nosních kůstek a krvácení do čelistní dutiny, resp. „mnohem pravděpodobnější“ příčině těchto zranění v jednání svědků, nikoli poškozeného) založily závěr, že popsané napadení stěžovatele poškozeným, navazující na předchozí konflikt, je irelevantní z hlediska tzv. privilegujících okolností, které zahrnují skutkové podstaty trestných činů zabíjení podle § 141 trestního zákoníku a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a trestního zákoníku. Dlužno dodat, že otázka naplnění těchto privilegujících okolností obdobně jako otázka nepřičetnosti je otázkou právní (srov. nález sp. zn. III. ÚS 1330/11); její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů.

69. Obecné soudy se v souvislosti s těmito okolnostmi nezabývaly ani věkovým rozdílem mezi stěžovatelem a poškozeným, přičemž stěžovatel měl v době skutku 59 let a poškozený 25 let (srov. v souvislosti s nutnou obranou kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2010 sp. zn. 6 Tdo 69/2010-II. a ze dne 23. 10. 2014 sp. zn. 7 Tdo 1298/2014). Je třeba posoudit, zda stěžovatel byl vůči poškozenému již od počátku incidentu ve zjevné nevýhodě (a to v kombinaci s překvapivostí útoku poškozeného), což nemusí být bez dalšího bezvýznamné z hlediska vzniku silného rozrušení způsobeného strachem, úlekem, zmatkem nebo jiným omluvitelným hnutím mysli.

70. Vzhledem k výše vymezeným deficitům v rovině skutkové a procesní Ústavní soud považuje za předčasné, resp. nadbytečné, aby se v tomto nálezu vyjadřoval k ústavní konformitě závěrů obecných soudů ke způsobu vedení útoku, množství a zacílení ran, které stěžovatel poškozenému zasadil.

71. Jde-li o míru pozornosti věnované Nejvyšším soudem dovolacím námitkám a argumentaci státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, lze konstatovat, že tato polemika nemá se zřetelem k výsledku řízení o ústavní stížnosti konkrétní význam v posuzované věci. Lze nicméně dodat, že na str. 14 a násl. dovolání stěžovatel rozebral i otázku tzv. omluvitelných hnutí mysli a lze dovodit, že tuto argumentaci usiloval podřadit pod dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a h) trestního řádu.

VI. Závěr

72. Ze shora popsaných důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a vyslovil, že usnesením Nejvyššího soudu, usnesením vrchního soudu a rozsudkem krajského soudu byla porušena základní práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a dále byly porušeny zásady *nullum crimen sine lege* podle

čl. 39 Listiny a presumpce neviny podle čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy. V návaznosti na to Ústavní soud podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona usnesení Nejvyššího soudu, usnesení vrchního soudu a rozsudek krajského soudu zrušil.

73. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 27. listopadu 2025

Zdeněk Kühn
předseda senátu